AVİM Yorum • No: 2010 / 7 • Şubat 2010

EMEKLİ BÜYÜKELÇİ ÖMER ENGİN LÜTEM: ABD, ERMENİ DİYASPORASININ EN AKTİF OLDUĞU ÜLKE

Ömer Engin LÜTEM

Turkishny.com: Türkiye 20. Yüzyılın başlarında gerçekleştirilen propaganda savaşını kaybetti. Sizce Türkiye sahtecilik ve hatta terörle desteklenmiş bu bilgi kirliliğini ortadan kaldırabilecek mi? Bu konuda atılması gerekli adımlar neler? Ömer Engin Lütem: Türkiyenin geçtiğimiz 60 yıl içerisinde Ermeniler tarafından gerçekleştirilen soykırım propagandasına yeterince direnç gösteremediği doğrudur. Bunun ana nedenleri, Türkiyenin bu girişimler konusunda hazır olmayışı, Türk akademisyenlerin Ermeni sorunu üzerinde yeterince yoğunlaşmamaları, tarih alanındaki bazı değerli çalışmaları ülke dışında yayınlama konusunda ortaya çıkan zorluklar ve uzun bir süre boyunca Türk hükümetlerinin Ermeni sorununa öncelik vermemeleri olarak sıralanabilir. Türkiye Ermeni soykırımı iddialarına akademik boyutta karşı koymak için yeterince güçlü olmadığı dönemlerde, Ermeni propagandasına karşı kullanılan araç, diplomasi oldu. Bu mücadelede diplomasinin kullanımı ABD gibi bazı ülkelerde başarılı olsa da, bazı ülkelerde de başarısızlığa uğradı. Bu süreçte değişik Türk hükümetlerinin konuya bakışındaki farklılıklar da aynı şekilde önemli rol oynadı. Osmanlı arşivleri, Ermenilerin Birinci Dünya Savaşı sırasında ve öncesinde isyanları, Rusya ile giriştikleri işbirliği, tehcir edilmeleri, düşmanla kurdukları işbirliğinin sonuçları ve Ermeni terör ve propagandası dahil, konu ile ilgili genel dökümanların tümüne sahiptir. Bu belgeler temel alınarak yapılan akademik çalışmaların sayılarının artırılması ve bu çalışmaların yabancı dillere çevrilerek diğer ülkelerde yayınlanması gerekmektedir. Sözde Ermeni soykırımının avukatlığını yapan kitaplarda, pratikte neredeyse hiç bir şekilde Osmanlı arşivleri kullanılmamıştır. Bu yüzden Osmanlı kaynaklarının yabancı araştırmacılar tarafından ulaşılabilirliği garanti altına alınmalı ve gerekli olduğunda bu araştırmacılara burs sağlanmalıdır. Bunların tümü gerçekleştirilse dahi, Ermeni propagandası, özellikle de soykırım iddiaları uzun yıllar boyunca kamuoyunu etkisi altında tuttuğu için bu konudaki yanlış algılamayı düzeltmek uzun yıllar alacaktır. Son olarak, yurtdışında yaşayan Türklerin bu konuda gösterdikleri faliyetler günümüzde olduğundan daha ileri seviyelere taşınmalı ve destekleri sağlanmalıdır. Turkishny.com: Sözde soykırımı reddeden Ermeni bilim adamları ve Ermenice kaynaklar mevcut mu? Bu konuda yürütülen araştırma çalışmaları var mı? Ömer Engin Lütem: Ermeni soykırımı iddialarını reddeden herhangi bir Ermeni akademisyen var mı bilmiyorum. Ermeni diyaspora toplumlarında ve Ermeni akademisyenlerin genelinde aşırıcı görüşler hakim. Ortaya sürdüğü iddianın bilimsel temellere dayanmasına bakılmaksızın, Ermeni kökenli bir akademisyenin soykırım iddialarını reddetmesi, hatta bu konuya şüphe ile yaklaşması mümkün değildir. Bu çerçevede, Ermeni akademisyenlerin gerçekten özgür olduklarını

söylemek mümkün değildir ve hatta Ermeni Kilisesi ve Taşnakların ön planda olduğu siyasi partiler tarafından öne sürülen soykırım iddialarını kabul etmek ve savunmak zorundadırlar. Aksi takdirde kendi toplumları tarafından dışlanacaklardır. Ermeni kaynaklarında 1915 olayları ile ilgili kesin bir görüşe ulaşmak mümkün değil zira öncelikle bu kaynaklar herkese, özellikle de Türk araştırmacılara açık değil. Bir örnek vermek gerekirse, Ermeni yetkililerin sürekli olarak herkese açık olduğunu tekrar edip durdukları Erivandaki Ermeni arşivlerine şimdiye kadar sadece bir Türk araştırmacının girmesine izin verildi. Diğer taraftan bu araştırmacı sonraları pek te inandırıcı olmayan bir suçlamayla, arşivdeki eski kitapları yurtdışına çıkarmaya çalışmakla suçlanarak hapsedildi. Bu kişi, ancak eğitim görmüş olduğu Amerikan üniversitesi ve Amerikan Başkanı adayının araya girmesiyle serbest bırakılmıştı. Diyaspora arşivlerine gelince, Bostondaki Taşnak Parti Arşivlerine ve Paristeki Bogos Nubar Paşa arşivlerine şimdiye kadar hiçbir Türk araştırmacının girmesine izin verilmemiştir. Eğer Ekim 2009da imzalanan Türk-Ermeni protokolleri her iki ülkenin parlamentolarında onaylanır ve protokollerde kurulması öngörülen Tarihçiler Komisyonu iyi işlerse, Ermeni arşivlerinin tümünün Türk araştırmacılara açılması beklenebilir. Turkishny.com: Ermeni sorununun çözümü bağlamında Amerikadaki Türk toplumuna ne gibi sorumluluklar düşüyor? Ömer Engin Lütem: ABD, Ermeni diyasporasının en aktif olduğu ülke konumunda. Aslına bakarsanız, Ermeni diyasporasının ABDdeki aktiviteleri, Ermeni diyasporasının diğer ülkelerin tümünde gerçekleştirdiği aktivitelerin toplamından daha fazla. Bu çerçevede, Ermeni Soykırımı Endüstrisinin ABD merkezli olduğunu söylemek yanlış olmaz. ABDde Türkiyeyi karalamak ve Ermeni bakış açısını empoze etmek için birçok aktivite üretilmekte ve bunlar Ermeni toplumu tarafından satın alınmaktadır ve birçoğu devamlı olmak üzere çok sayıda birey, bu sektörde çalışmaktadır. Bu nedenlerle, yaptığımız endüstri benzetmesi yanlış olmayacaktır. Bu gibi aktivitelerin ifade özgürlüğü olarak algılanması nedeniyle, bunları diplomasi yoluyla engellemenin mümkün olmadığı tecrübe edilmiştir. Bu sebeple bu eylemlere yine aynı metodla karşılık vermek gerekmektedir. Bu bağlamda ABD ve diğer ülkelerdeki Türk toplumlarına önemli roller düşmektedir. ABDde yaşayan birçok Türkün büyük fedakarlıklar yaparak yıllarca Ermeni iddialarına karşı mücadele ettiğinin altını çizmek gerekiyor. Fakat bunlar, sayıca azlar ve yaş ortalamaları belirli bir seviyenin üstünde. İnaniyoruz ki bu meseleyle baş edebilmenin yolu ABD ve diğer ülkelerdeki genç Türklerin, Türkiyenin çıkarlarını korumak üzere daha fazla çaba göstermeleri olacaktır. Son yıllarda bu konuda pozitif gelişmelerin meydana gelişine şahit olmak mutluluk verici. Fakat bu konuda alınması gereken çok yol var. Turkishny.com: Türkiyedeki Ermeni toplumunun soruna bakış açısı nedir? Ömer Engin Lütem: Türkiye Ermenilerinin büyük çoğunluğu, cumhuriyetin prensiplerine bağlı ve anavatanlarına karşı vefalı insanlardan oluşuyor. Dini konuların yanı sıra, birçoğu Türk kültürünü benimsemiş durumda. Genellikle zengin bireylerden oluşan Türkiye Ermenileri, finansal problemlerle karşılaştıklarında kolaylıkla Kanada ya da ABD gibi ülkelere göç edebilmektedirler. Türkiye Ermenileri 70 ve 80li yıllarda Türk diplomatları hedef alan Ermeni terörü ve Ermeni soykırımı iddiaları nedeniyle huzursuz oldular ve oluyorlar zira bu meselelerin Türklerle aralarında bir çatışmaya dönüşmesinden endişe ediyorlar. Bunun yanı sıra, Türkiye vatandaşı Ermenilerin pratikte siyasi yapıyla da herhangi bir problemi bulunmuyor. Türkiye Ermenilerinin bu duruşunu değiştirmeyi amaçlayan AGOS gazetesi 1996 yılında yayın hayatına başladı fakat Ermenilerin çoğunluğu soykırım iddiaları gibi siyasi hareketlerden

uzak kalmayı seçiyor. Turkishny.com: Batı ve Amerikan medyasının Ermeni terör örgütü ASALAnın Türk diplomatlara karşı giriştiği terör eylemlerine gerekli tepkiyi gösterdiğini düşünüyor musunuz? Ömer Engin Lütem: Batı ve Amerikan medyasının Türk diplomatları hedef alan Ermeni terörüne yeterince güçlü bir tepki göstermedikleri konusu malesef doğrudur. Bunda birçok faktörün rolü vardır. Birincisi, Diyaspora Ermenilerinin, kendilerini 1915 öncesi dönemde dahi Osmanlı/Türk yönetiminin altında acı çeken masum Hıristiyanlar olarak sunmalarıdır. Malesef bu savlar geniş şekilde kabul görmüştür. 1970lerde Ermeni terörü henüz başkamışken, 1974 yılında gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Operasyonu tamamen yasal olmasına rağmen operasyon, Avrupa ülkeleri ve ABD tarafından Kıbrısın işgali gibi değerlendirilmiştir. Diğer taraftan, 1980li yıllardaki askeri hükümet, Türkiye ve Türkler aleyhindeki negatif görüşü güçlendirmiştir. ABD ve Avrupa ülkelerinin, böyle bir dönemde ortaya çıkan Ermeni terörüne bir çeşit tolerans gösterdiklerini söylemek mümkündür. Ermeni terörü sadece Türkleri hedef alan değil 1983teki Paris/Orly katliamı gibi diğer milletleri de etkileyen geniş çaplı eylemlere girişmeye başlayınca durum değişti. Teröristler daha yakından takip edilmeye başlandı ve dolayısıyla ABD ve Avrupa medyası isteksiz de olsa Ermeni terörünü lanetlediler. Neticede, Türk diplomatları hedef alan Ermeni terörü 1986da sona erdi fakat bireysel bazda bazı terör eylemleri 1992 yılına dek devam etti. Turkishny.com: Ermeni terör örgütü ASALA ve ayrılıkçı terör örgütü PKK arasında bir bağ söz konusu mu? Ömer Engin Lütem: Geçmişte Ermeniler ve Kürtler arasında oldukça ciddi problemler yaşandı. Özellikle de 19. yüzyılda, toprak mülkiyeti ve aynı bölgede yaşayan iki toplum arasında mevcut bulunan problemler nedeniyle kanlı çatışmalar yaşandı. Çoğunluğu Kürtlerden oluşan Hamidiye Birlikleri, Ermeni isyanlarının bastırılmasında önemli rol üstlendiler. 1915 yılında gerçekleştirilen tehcir sırasında bazı Kürt aşiretlerinin soygun amacıyla Ermeni konvoylarına saldırılar düzenledikleri ve katliamlar gerçekleştirdikleri doğrudur. Osmanlı İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşındayken, Ermeniler ve Kürtler aynı bölgedeki toprakları talep ettiler. Aralarındaki problemlere rağmen, İkinci Dünya Savaşından sonra özellikle de 1970te ayrılıkçı Kürtler ve Ermeni terör örgütleri ortak düşman karşısında güçlerini birleştirmeyi denediler. Bu çerçevede 8 Nisan 1980de PKK ve ASALA ortak bir bildiri yayınlayarak bölgede bir Ermeni-Kürt Federal Devleti kurmaya ve Türkiyeye karşı ortak hareket etmeye karar verdiklerini ilan ettiler. Basında çıkan bazı haberlere göre, Ermeni terörünün sona ermesiyle birlikte Ermeni teröristlerin bir kısmı, PKKya katıldı. Bugün, diyaspora Ermenileri ve ayrılıkçı Kürtler arasındaki ilişki oldukça iyi. Bazı Kürtlerin, örneğin eski DTP lideri Ahmet Türkün, devamlı olarak Ermenilerden özür dilemeleri bu ilişkilerin gelişmesini kolaylaştıran etkenlerden. Turkishny.com: Amerikan yönetiminin Ermenistan güdümündeki sözde Karabağ Cumhuriyetine mali yardım yapmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Bunu Azerbaycandaki Ermeni işgaline destek olarak okuyabilir miyiz? Ömer Engin Lütem: ABDnin, Ermenistan dahil hiçbir ülke tarafından tanınmayan Karabağ bölgesine yardım etmemesi gerekiyor zira Ermenistan ve Ermeni diyasporasının bölgeye yardım etmesi sebebiyle bölge pek yoksul değil. Ekonomik yardım, Amerikalı Ermenilerin siyasi baskısı sonucu yapıldı ve bu Karabağdaki Ermeni yönetiminin ABD tarafından tanınması olarak yorumlanamaz. Bunun yanı sıra bölgeye yapılan yardım herhangi bir siyasi sonuç ortaya çıkaracak büyüklükte değil. Turkishny.com: Türkiye-Ermenistan normalleşme süreci tamamen Karabağ sorununun çözümüne endekslenmiş durumda. Karabağ sorununun çözümü konusundaki tahminlerinizi öğrenebilir miyiz? Ömer

Engin Lütem: Karabağ problemi birbirine bağlı iki ayrı sorundan oluşuyor. Bunlardan birincisi ve temel sorunu teşkil edeni, bölgenin gelecekteki siyasi statüsü ile ilgili. Azerbaycan, Sovyetler Birliği döneminde olduğu gibi bu bölgenin geniş bir özerklik çerçevesinde kendi kontrolünde kalmasını istiyor. Ermenistan ise bölgenin özgür bir devlet haline getirilmesinde ısrar ediyor. Fakat bu önerinin arka planında Karabağın Ermenistana eklenmesi düşüncesi olduğu açık, çünkü Karabağ Ermenileri, özgürlüklerini ilan ettikten bir süre sonra bir referandum düzenleyerek Ermenistana katılma kararı alacaklardır. AGİT Minsk Grubu eş başkanları, Karabağ probleminin çözümü sürecinde, Karabağın statüsü ile ilgili konuların ileriki dönemlerde ele alınmasını öneriyorlar. İkinci problem Karabağı çevreleyen 7 Azeri bölgesinde devam eden Ermeni işgali. Basında yer alan haberlerden iki ülke arasında Ermeni kuvvetlerinin en azından 5 bölgeden çekilmesi ve Azeri mültecilerin evlerine geri dönmesi konularında anlaşma olduğu anlaşılsa da, bunların uygulanabilmesi için Karabağın gelecekteki statüsünün belirlenmesi gerekiyor gibi gözüküyor. Sonuç olarak, Karabağ sorununda, sürekli aynı konular etrafında daireler çizildiğini söyleyebiliriz. Turkishny.com: Türkiyenin Karabağ sorununun çözümündeki rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz? Ömer Engin Lütem: Karabağ probleminin çözümü meselesi, 1992 yılında aralarında Türkiyenin de bulunduğu ve Minsk Grubu olarak adlandırılan bir grup ülkeye devredildi. 1997de, Minsk Grubu, görevi ABD, Rusya ve Fransadan oluşan eş başkanlara devretti. Minsk Grubu, 10 yıldan fazla süredir soruna çözüm bulabilmiş değil. Bunun ana nedeni, eş başkanların Azerbaycan topraklarını işgal altında tutan Ermenistana yönelik herhangi bir yaptırıma sıcak bakmamaları. Eş başkanlar arasında yer almayan Türkiyenin bu bağlamda çözüm sürecinde bir fonksiyonu bulunmuyor. Fakat son dönemde, Türkiyenin Zürih protokollerinin onaylanmasını, Karabağdaki Ermeni işgalinin bitirilmesi şartına bağlaması Ermenistan üzerinde önemli bir baskı unsuru oluşturdu. Türkiyenin politikası tüm Güney Kafkasyada güvenlik ve işbirliğinin tahsis edilmesi esasına dayanıyor. Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki sorunlar devam ettiği sürece Türkiye ve Ermenistan arasındaki sorunların çözülmesini düşünmek zor. Hatta, Türk-Ermeni ilişkilerinin normalleşmesinin Karabağ probleminin çözümü sürecini karmaşıklaştıracağı düşünülebilir çünkü Türk sınırının açılmasıyla birlikte Ermenistan, Karabağ meselesinde herhangi bir taviz vermekten kaçınacaktır. AGİT Minsk Grubu eş başkanlarının da Karabağ konusunda Ermenistana baskı yapma konusundaki isteksizlikleri nedeniyle Karabağ probleminin çözümsüzlüğü devam edecektir. Turkishny.com: Ekonomik durumun çok kötü olmasına ve izolasyonun ülkeyi boğmasına rağmen Ermenistanın işgalci ve Türk karşıtı politikada ısrarcı olmasını nasıl açıklıyorsunuz? Ömer Engin Lütem: 2000-2007 yılları arasında Ermenistan ekonomisinde kritik gelişmeler yaşandı ve bu dönemde milli gelir her yıl %10un üzerinde bir oranda artış gösterdi. 2008 yılında Ermenistanın kişi başına düşen milli geliri yaklaşık 4.000$ seviyesindeydi. Bu nedenle Ermenistan ekonomisinin çok kötü olduğunu veya bu ülkenin çok fakir olduğunu söylemek mümkün değil. Aynı şekilde Türk ve Azeri sınırlarının kapalı olmasının ve Ermenistanın enerji nakil güzergahları dışında bırakılmasının (Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı ve Bakü-Tiflis-Erzurum doğalgaz boru hattı) Ermeni ekonomisine büyük ölçüde zarar verdiğini söylemek zor. Ermenistan, ekonomisinin gelişmesini endüstriyel ve tarımsal gelişime değil yabancı finans kaynaklarını kolaylıkla kendisine çekmesine borçlu. Bu kaynaklar; Ermeni diyasporasının mali yardımı, yurt dışında çalışan Ermenilerin Ermenistana gönderdikleri paralar, çeşitli uluslararası kurumlardan sağlanan krediler, ABD başta olmak üzere bazı ülkeler tarafından

sağlanan mali ve teknik yardım ve başta Rusya olmak üzere bazı ülkelerin Ermenistana yaptığı yatırımlar olarak sıralanabilir. Çizilen bu olumlu tabloya rağmen, Ermeni ekonomisi oldukça kırılgan. Gerçek şu ki, Ermenistan küresel ekonomik krizden en çok etkilenen ülkeler arasında yer alıyor. Bu kriz nedeniyle 2009 yılında milli gelir %14.4 oranında değer kaybetti. Bu oldukça büyük bir oran. Türk sınırının açılmasının Ermeni ekonomisine ne oranda katkı yapacağı konusunda, sınırların açılmasının etkilerinin kısa vadede kendisini göstereceği ve Türkiyenin Ermenistana ihracatının ikiye hatta üçe katlanacağını söyleyebiliriz. Fakat, şu andaki ihracatın 150 milyon dolar civarında olduğu göz önüne alınırsa, bu artış büyük bir miktarı temsil etmiyor. Ermenistanın Türkiyeye ya da diğer ülkelere yaptığı ihracatı artırması ise üretimini artırması yoluyla mümkün olacaktır. Fakat kısa veya orta vadede Ermenistanın üretiminde önemli bir artış gerçekleşmesi muhtemel değil. Ermenistanın Türkiye sınırının açılması yönündeki ısrarının iki ana nedeni var ve bunların ikisi de ekonomiyle ilgili değil. Birincisi Türk-Azeri ilişkilerinde bir çatışma yaratma isteği ve ikincisi de siyasi istikrarsızlığı nedeniyle Gürcistan güzergahına bağımlı olmaktan kurtulma arzusu. Turkishny.com: ABD belirli aralıklarla yaptığı üzere yine sözde Ermeni soykırımını tanıyan bir yasa tasarısını gündemine taşıyor. Tasarının yasalaşma ihtimalini nasıl değerlendiriyorsunuz? Ömer Engin Lütem: Doğru, geçtiğimiz on yıl içerisinde Temsilciler Meclisindeki her yasama döneminde ya da başka bir deyişle her iki yılda bir, Ermeni soykırımı iddialarının tanınmasını öngören bir yasa tasarısı Temsilciler Meclisine ve bazen de Senatoya sunuldu. Temsilciler Meclisi üyelerinin büyük çoğunluğunun eğilimi tasarının kabulünden yanadır. Diğer taraftan, Senatodaki atmosfer yıldan yıla değişim gösterir. Türkiye, her seferinde bu yasa tasarılarına kesin bir dille karşı çıkmış ve tasarıların Türkiye-ABD ilişkilerini olumsuz yönde etkileyeceğini beyan etmiştir. Türkiyenin bu tutumu göz önünde bulunduran Amerikan hükümetleri de etkinliklerini devreye sokarak bu tasarıların kabul edilmesinin önüne geçmişlerdir. Kendinden önceki başkanlardan farklı bir şekilde, Başkan Obama seçim kampanyası sırasında, seçilmesi halinde Ermeni soykırımı iddialarını tanıma sözü verdi. Fakat seçildikten sonra, Türkiye-Ermenistan normalleşme sürecinin zarar görmesinden çekinen Obama, Ermeni savlarını tanımaktan kaçındı. Türkiye ve Ermenistan arasında 10 Ekim 2009da imzalanan protokollerin her iki ülkenin parlamentosunda onaylanması konusu belirsizliğini koruyor. Eğer Türkiyenin protokolleri onaylamayacağı kesinleşirse, Başkan Obamanın 24 Nisanda yapacağı konuşmada soykırım sözcüğünü kullanması konusu akıllara gelecektir. Bunun yanı sıra Obama, Temsilciler Meclisinde ve Senatoda bekleyen yasa tasarılarını engelleme konusunda isteksiz olacaktır. Fakat Türkiye tarafından açık şekilde ilan edildiği üzere soykırım yasa tasarıları, ABD ile olan ikili ilişkileri olumsuz etkileyecektir. Amerikan yönetiminin nispeten küçük bir seçmen kitlesini memnun etmek amacıyla, İran, Irak, Afganistan ve füze savunma projelerindeki işbirliğinin önemine defalarca vurgu yaptığı Türkiye ile olan ilişkilerini riske atması mantıklı değil. Turkishny.com: Sizce Türkiye bu konunun tekrar tekrar kendi aleyhinde bir siyasi malzeme olarak kullanılmasını nasıl engelleyebilir? Ömer Engin Lütem: Ermeni diyasporasının birçok ülkede özellikle de ABDde olan siyasi nüfuzunun bir sonucu olarak, soykırım iddiaları birçok ülke tarafından Türkiye aleyhinde siyasi bir enstrüman olarak kullanılmıştır. Bu durumu diplomasi yoluyla değiştirmek mümkün değildir. İdeal çözüm, bu ülkelerde bulunan Türk toplumlarının siyasi nüfuzlarını artırmaları yoluyla sağlanacak bir güç dengesinin tahsisidir. Bu yolla, Ermeni savlarının marjinalleşmesi sağlanabilir. Son yıllarda bu yönde, geçmiş dönemlere göre

önemli gelişme katedilmiştir fakat bazı istisnalar dışında yurt dışında yaşayan Türklerin yaşadıkları ülkenin siyasi hayatında önemli rol sahibi oldukları söylenemez. Turkishny.com: Batı ülkelerinin Ermeni meselesini Türkiyeye karşı politika aracı olarak kullanma alışkanlığının doğu ülkelerine sıçrama ihtimali bulunuyor mu? Türkiye, Çin ve Hindistan gibi büyük ülkelerde propaganda faaliyetleri yürütüyor mu? Ömer Engin Lütem: Genel konuşmak gerekirse, Batı ülkelerinin Ermeni soykırımı iddialarını Türkiye aleyhinde siyasi malzeme olarak kullandıkları doğrudur. Bu ülkelerin Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğuna karşı savaşmış olmaları, Hıristiyan ülkeler olmaları ve hemen hemen hepsinde Ermeni azınlıkların bulunması, bu durumun ana nedenleri arasında gösterilebilir. Türkiyenin Avrupa Birliği üyeliğine karşı çıkan ülkeler de bu sorunu Türkiye aleyhinde kullanmaktan çekinmemektedirler. Diğer taraftan, Doğu ülkeleri ile Türkiyenin değişik düzeylerde olmak üzere, iyi ilişkileri mevcuttur. Bu ülkelerin çoğu Müslüman olmakla birlikte, Müslüman olmayan Doğulu ülkelerin de İslam aleyhinde bir tutumları mevcut değildir. Son olarak, bu ülkelerde önemli oranda bir Ermeni azınlığı da mevcut değildir. Bu nedenle Ermeni soykırımı iddialarının bu ülkelerde kabul edilme olasılığı oldukça sınırlıdır. Buna rağmen, basındaki haberlerden, Hindistandaki Ermeni azınlığın bu yönde talepleri olduğunu anlıyoruz. Turkishny.com: Türk-Ermeni yakınlaşmasının uzun vadede sonuç vereceğini düşünüyor musunuz? Ömer Engin Lütem: Türk-Ermeni ilişkilerinin, uzak olmayan bir tarihte normalleşmesi bekleniyor fakat buna şimdiden karar verilmesi mümkün gözükmüyor. İlişkilerin normalleşmesi halinde, soykırım iddiaları ve bu iddiaların diğer ülkeler tarafından tanınmasına yönelik çalışmalar tamamen veya tamamen olmasa da büyük ölçüde son bulacaktır. Bunun tek nedeni, Ermenistanın Türkiye ile normal ilişkiler geliştirmeye olan ihtiyacıdır. Şimdi olmasa da yakın gelecekte, Türk sınırının açılması Ermenistan ekonomisi için yaşamsal bir öneme sahip olacaktır. Üstelik, büyük komşusu Türkiye ile işbirliği yapmak her açıdan Ermenistanın çıkarlarına hizmet edecektir. Belirli bir süre sonra, bu gerçeğin Ermenistandaki tüm siyasi çevreler tarafından kabul edileceğini beklemek kesinlikle yanlış değildir. Başka bir deyişle, Türkiye ile sürekli olarak çatışma halinde olmak Ermenistanın çıkarına değil. Turkishny.com: Son olarak tavsiyeleriniz ve önerileriniz lütfen ... Ömer Engin Lütem: Ermeni meselesinin çözülebilmesi için yapılması gereken iki şey olduğunu düşünüyorum. Bunlardan birincisi, Osmanlı arşivlerinin öne çıkarılmasıyla 1915 olaylarının doğru şekilde anlatımının, Dünya kamuoyunda bu konuda herhangi bir şüphe bırakmayacak şekilde yayınlanmasıdır. Diğeri ise yurt dışında yaşayan Türklerin, Ermeni propagandasına karşı verilen mücadelede sağladıkları işbirliğinin daha ileri seviyelere taşınmasıdır.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: LÜTEM, Ömer Engin. 2026. "EMEKLİ BÜYÜKELÇİ ÖMER ENGİN LÜTEM: ABD, ERMENİ DİYASPORASININ EN AKTİF OLDUĞU ÜLKE." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2010 / 7. Şubat 28. Erişim Ekim 30, 2026. https://www.avim.org.tr/tr/Yorum/EMEKLI-BUYUKELCI-OMER-ENGIN-LUTEM-ABD-ERMENI-DIYASPORASININ-EN-AKTIF-OLDUGU-ULKE

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır